

УДК 37.01:005.3

Брусенцева О.А.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки та
управління персоналом,
ННІ менеджменту та психології
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ З ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

***Анотація.** Стаття присвячена особливостям формування компетенцій з економічної безпеки у майбутніх менеджерів в контексті підвищення якості трудового потенціалу.*

Особливу увагу при викладанні курсу слід приділяти спеціальним методам розвитку персоналу та спеціальним методам аналізу документів та кризових ситуацій, які є важливими в формуванні майбутнього менеджера. Для цього потрібно використовувати педагогічні технології підготовки, проведення та оцінки різних видів навчальних занять, методи мотивації слухачів до навчання та інноваційні методи навчання, які спрямовані на активізацію творчої діяльності.

Комплексне рішення завдань з формування компетенцій фахівців з економічної безпеки є основною метою впровадження в навчальні програми дисципліни «Економічна безпека». Це надає можливості підготовки високоякісних фахівців в галузі економічної безпеки, що здатні забезпечити функціонування та стійкий розвиток економічних систем різного рівня.

***Ключові слова:** Економічна безпека, економічна компетенція, формування компетенцій з економічної безпеки, якість трудового потенціалу, педагогічні умови формування компетенції.*

Брусенцева О.А.,
кандидат экономических наук, старший
преподаватель кафедры экономики и
управления персоналом, УНИ менеджмента
и психологи ДВНЗ «Университет
менеджмента образования», г. Киев

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ ПО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ

***Аннотация.** Статья посвящена особенностям формирования компетенций по экономической безопасности в будущих менеджеров в контексте повышения качества трудового потенциала.*

Особое внимание при преподавании курса следует уделять специальным методам развития персонала и специальным методам анализа документов и кризисных ситуаций, которые важны в формировании будущего менеджера. Для этого нужно использовать педагогические технологии подготовки, проведения и оценки различных видов учебных занятий, методы мотивации слушателей к обучению и инновационные методы обучения, направленные на активизацию творческой деятельности.

Комплексное решение задач по формированию компетенций специалистов по экономической безопасности является основной целью внедрения в учебные программы дисциплины «Экономическая безопасность». Это дает возможности подготовки высококачественных специалистов в области экономической безопасности, которые способны обеспечить функционирование и устойчивое развитие экономических систем различного уровня.

Ключевые слова: *Экономическая безопасность, экономическая компетенция, формирование компетенций по экономической безопасности, качество трудового потенциала, педагогические условия формирования компетенции.*

Brusentseva O.,
*candidate of economic sciences, ERI of
Management and Psychology, SHEI «University
of Educational Management», Kyiv*

THE FUTURE MANAGERS' COMPETENCE FORMATION IN THE ECONOMIC SECURITY

***Summary.** The article is devoted to the peculiarities of the future managers' competence formation in the economic security in order to improve the quality of their labor potential.*

Particular attention should be paid to teaching the course employing special methods of personnel development and special methods of analysis the documents and also the crisis situations, all that completely important to form the future manager. It is necessary to use educational technologies for training, implementation and evaluation in classes of different types, to apply methods of the students' motivation in learning and to employ innovative teaching methods aimed to enhance creativity.

The introduction the discipline «Economic Security» to management curriculum is mainly aimed on solving the complex task to form the professional economic security competence. The discipline provides opportunities for training high quality professionals in the field of economic security that can ensure performance and sustainability of the economic systems of different levels.

***Keywords:** The economic security, the economic competence, the formation of the economic security competence, the quality of labor potential, the teaching conditions of competence formation.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні, як ніколи, загострюється надзвичайно важливе питання забезпечення безпеки України. Складовою безпеки є економічна безпека, яка впливає на прогресивний економічний розвиток країни, зростання добробуту громадян, розвиток особистості.

Сучасні виклики потребують управлінців, менеджерів, які є обізнаними, відповідальними з питань економічної безпеки і навчені швидко адаптуватися і приймати управлінські рішення в умовах постійних змін. Саме тому викладання економічних дисциплін, економічна освіта в цілому мають формувати компетенції з економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі питанням викладання економічної безпеки приділяється все більше уваги. В багатьох вищих навчальних закладах економічного профілю складено програми викладання відповідних курсів, зокрема таких: «Економічна безпека», «Фінансово-економічна безпека», «Соціально-економічна безпека». Серед авторів С. Філіпова, С. Нізяєва, О. Дашковський, В. Алькема, І. Белоусова, В. Франчук. Викладання цих дисциплін – вагомий внесок в конкурентоспроможність спеціалістів-економістів на ринку праці.

Але, на наш погляд, актуальному питанню формування компетенцій з економічної безпеки у майбутніх менеджерів приділяється недостатньо уваги, що і обумовило тему статті.

Метою статті є визначення особливостей формування компетенцій з економічної безпеки у майбутніх менеджерів в контексті підвищення якості трудового потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безпека – це фундаментальна потреба людини. В сучасному світі питанням безпеки

повинні опікуватись фахівці з різних функціональних видів безпеки, а саме: безпеки життєдіяльності, промислової безпеки, пожежної безпеки, економічної безпеки тощо.

Економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особистості, сім'ї, суспільства, держави.

Економічна безпека досягається здійсненням єдиної державної політики, узгодженою, збалансованою, скоординованою системою заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Без вироблення єдиної державної політики забезпечення економічної безпеки неможливо домогтися виходу з кризи, стабілізувати економічну ситуацію в Україні, створити ефективні механізми соціального захисту населення.

Саме тому виникає необхідність підготовки фахівців з економічної безпеки. В навчальний план в Навчально-науковому інституту ДВНЗ «УМО» для магістрів спеціальностей «Менеджмент організацій» і «Управління персоналом та економіка праці» пропонується включити дисципліну «Економічна безпека».

Метою курсу «Економічна безпека» є підготовка компетентних фахівців з безпеки – керівників, професіоналів та аналітиків.

Завдання:

- формування теоретичних та практичних знань з організації економічної безпеки на міжнародному та національному рівнях;
- надання знань щодо розробки комплексної системи економічної безпеки підприємства, установи, організації;
- розвиток знань та умінь вирішення завдань з управління економічною безпекою;
- формування та розвиток знань з аналізу бізнес-середовища та методів конкурентної розвідки;

– виховання соціальних та особистісних компетенцій професійної діяльності в галузі безпеки.

Визначимо перелік компетентностей, що мають бути сформовані у результаті навчання за освітньою програмою підготовки магістрів:

- розробляти концепцію управління економічною безпекою організації;
- проектувати систему економічної безпеки організації;
- розробляти стратегічні плани та програми забезпечення безпеки розвитку;
- виконувати функції з правового, організаційного, інформаційно-аналітичного, облікового забезпечення економічної безпеки організації;
- формувати мотиваційні механізми управління економічною безпекою та попереджувати конфліктні ситуації;
- здійснювати аудит та контроль за безпекою діяльності організації;
- застосовувати набуті знання в сфері корпоративної безпеки організації.

Зазначимо, що саме міждисциплінарний характер курсу «Економічна безпека» (система захисту кожного підприємства охоплює правову, інформаційну, кадрову, інженерно-технічну, інформаційну складові тощо) визначає мету, завдання викладання. Компетентний фахівець-менеджер має володіти системними знаннями.

Використання компетентісного підходу в процесі викладання дисципліни «Економічна безпека» дозволить мати адекватні результати навчання шляхом формування відповідних компетенцій, моделювати результати навчання, маючи на увазі адаптацію до вимог ринку праці менеджерів.

Формування компетентності майбутніх менеджерів – це відповідний освітній процес. Результат освітнього процесу – надбання економічної

компетентності, тобто синергетичної сукупності знань, умінь, навичок і мотивації індивіда.

Для формування компетенцій з економічної безпеки може бути використана відповідна освітня модель. Її структура охоплює три системи, що взаємопов'язані між собою. Це комплекс економічної безпеки; комплекс компетенції студента; комплекс формування компетенцій.

Найбільшу вагу має комплекс економічної безпеки, який обумовлює структуру і складові двох інших комплексів.

Комплекс економічної безпеки складається з чотирьох базових блоків:

- макроекономічна компонента;
- мікроекономічна компонента;
- правова компонента;
- фінансова компонента.

Під макроекономічною складовою розуміється сукупність економічних процесів і явищ, що відбуваються на рівні окремо взятого регіону, країни або всього світу. Такі процеси і явища носять глобальний характер, в них включена велика кількість людей, кожен з яких опосередковано або безпосередньо робить на них вплив. У рамках цієї компоненти цікаві загальні економічні тренди, тенденції ринку і глобальні макроекономічні процеси.

При розгляді мікроекономічної компоненти ключовими питаннями стають економічна діяльність організації на ринку, взаємодія з конкурентами, маркетинг, товарна політика, організація бізнес-процесів усередині компанії і багато інших питань, пов'язаних із зовнішньою і внутрішньою активністю господарюючого суб'єкта.

Правова компонента включає набір законів, актів, постанов і інших юридичних нормативних документів, що регулюють діяльність організацій і громадян в контексті їх господарської діяльності.

Нарешті, фінансова компонента економічної безпеки розуміється як єдина система забезпечення грошовими коштами елементів на макро- і мікроекономічних рівнях, а також стосунки, що виникають між цими

елементами при грошових взаємодіях. Фінансова складова включає організацію, управління і регулювання руху грошових потоків, методи і механізми акумуляції і розподілу грошових коштів, а також систему податкового контролю і взаємодії, бухгалтерську діяльність як основу ефективного функціонування підприємства.

Другий складовий елемент моделі – комплекс компетенцій студента. При реалізації освітнього процесу компетентнісний блок складається з надання студенту актуального набору економічних, правових і бізнес-знань; формування навичок і умінь в галузі економіки та бізнесу; економічної свідомості.

Остання складова освітньої моделі – блок формування компетенцій. Структура цього блоку охоплює способи й прийоми, що є необхідними для формування компетентного фахівця. Сутність, логіка побудови курсу «Економічна безпека» обумовлює форми і методи навчання, що застосовуються в процесі формування відповідних компетенцій.

До найбільш ефективних форм навчання відносяться: лекції, семінарські заняття, ігрові форми навчання, використання інтерактивних методів навчання. Окремі складові третього комплексу – самостійна робота студентів та заохочення їх до практичної діяльності. Це також має визначальний вплив на зміст курсу навчальної дисципліни «Економічна безпека».

Зміст навчальної програми обумовлює формування компетенцій студентів з економічної безпеки. За підсумками навчання фахівець отримує економічний інструментарій для формування інтелектуальних і практичних навичок. Також формується комунікативна та організаційна складові компетентності, що, в свою чергу, надає майбутньому менеджеру можливості здійснювати ефективну економічну діяльність, легко адаптуватися для прийняття рішень в нестандартних умовах.

При розробці навчальної дисципліни «Економічна безпека» слід звертати увагу на наступне:

1. Зміст курсу. Актуальними є знання понять, концепцій і підходів, які дають людині розуміння механізму і алгоритмів функціонування підприємства, національної економіки; власної ролі і можливостей людини в ній.

2. Логіка побудови курсу – систематизація знань, формування цілісної системи надання матеріалу.

3. Акцент на актуалізацію практичних навичок, вміння користуватися набутими знаннями, самостійну роботу студентів.

4. Формування економічної свідомості. Така економічна свідомість сприяє розвитку в людині певної культури поведінки і мислення, і це стає основою економічної безпеки і незалежності як самої людини, так і країни в цілому.

Викладемо зміст основних тем курсу «Економічна безпека».

Тема 1. Поняття та основні категорії економічної безпеки.

Тема 2. Складові та індикатори економічної безпеки підприємства.

Тема 3. Система економічної безпеки підприємства.

Тема 4. Фінансова безпека підприємства.

Тема 5. Інтелектуальна та кадрова складові економічної безпеки підприємства.

Тема 6. інформаційна безпека підприємства.

Тема 7. Захист комерційної таємниці підприємства в умовах недобросовісної конкуренції.

Тема 8. Ділова розвідка як засіб моніторингу небезпек у зовнішньому та внутрішньому середовищах господарювання підприємства.

Тема 9. Політико-правова, силова та екологічна складові економічної безпеки підприємства.

Тема 10. Ринкова та зовнішньоекономічна безпека.

Тема 11. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки підприємств.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Визначено, що викладання дисципліни «Економічна безпека» є дуже важливим для формування компетенцій з економічної безпеки у майбутніх менеджерів.

Для формування цих компетенцій запропоновано відповідні зміст та структуру курсу. Освітня модель охоплює три окремих компоненти: економічна безпека, блок компетенцій студентів, блок форм і методів формування компетенцій. Блок економічної безпеки містить в собі чотири складові елементи: макроекономічна компонента, мікроекономічна компонента, правова компонента, фінансова компонента.

Другий блок – блок компетенцій, включає: знання, уміння, мотиви, освітні стосунки, досвід учня, і являється, по суті, центральною ланкою компетенції учня. Нарешті, третій блок визначає можливості основних форм і методів навчання, що впливають на формування компетенції (лекційні, практичні заняття, самостійна практична робота студентів, застосування ігрових та інноваційних методів навчання). Усі три комплекси взаємозв'язані між собою, існують в тісній взаємодії, орієнтовані на формування економічної свідомості майбутніх менеджерів.

З точки зору впровадження людиноцентричного підходу в навчанні, ключовим, центральним елементом освітньої моделі формування компетенцій з економічної безпеки є особистість студента, його інтереси й потреби. Людиноцентричний підхід щодо формування компетентності з економічної безпеки підвищує конкурентоспроможність майбутнього фахівця.

Впровадження запропонованого курсу «Економічна безпека» в ДВНЗ «УМО» для магістрів економічних спеціальностей дозволить підвищити якість навчання та конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 384 с.
2. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. — Х.: Право, 2009. — 312 с.
3. Косевцов В., Бінько І. Національна безпека України: проблеми та шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів : Монографія. – К. : НІСД, 1996. – 53 с. – (Сер. «Нац. Безпека»; Вип. 1).
4. Методичні рекомендації до практичних завдань з навчальної дисципліни «Економічна безпека» для студентів спеціальності 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування» денної форми навчання / укл. Д. О. Ріпка. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 32 с.
5. Моделирование экономической безопасности: держава, регион, предприятие / За ред. Гейця В.М.: Монография. – Х.: ВД «Инжек», 2006. – 240 с.
6. Пастернак-Таранушенко Г. А. Экономическая безопасность держави. Методология обеспечения: монография / Г. А. Пастернак-Таранушенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 320 с.
7. Mamuka Tsereteli, Economic and Energy Security: Connecting Europe to Black Sea/Caspian Region, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2008. Режим доступу: <http://www.isdp.eu/files/publications/srp/08/mt08economicenergy.pdf>

Матеріали подано в авторській редакції